

توسعه پایداری شهری و توانمندسازی زنان از طریق کسب و کارهای خانگی،
مطالعه موردی سکونتگاه‌های غیررسمی شهرسندج

رحمت‌الله بهرامی پاوه

استادیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۷/۱۷

Developing Urban Sustainability and Empowering Women Through
Home-based Businesses, Case Study of Informal Settlements in Sanandaj

Rahmatollah Bahrami Paveh

Assistant Professor, Department of Geography and Rural Planning,
Payame Noor University, Tehran, Iran.

Received: 2020/8/06

Accepted: 2019/10/09

مقاله علمی

Abstract

This research has investigated the impact of home businesses on women in the outskirts of Sanandaj city in social and economic dimensions. The research, with an innovative approach, has identified the ways of empowering women in the outskirts of Sanandaj through home businesses in order to achieve economic and social sustainability. The type of research is applied and the research method is descriptive-analytical. The statistical population is 184 women from the suburbs of Sanandaj, 124 of whom were selected as the sample size using the Cochran method. In this research, 19 variables were selected in economic and social dimensions, and the reliability of the questionnaire was determined through Cronbach's alpha coefficient with a rate of 0/72. It was confirmed. In order to analyze the data, inferential statistics methods such as central indices, mean, standard deviation and single-sample T-test have been measured. The results of the economic and social index in 19 investigated variables showed that 17 variables have had a positive impact on the living standards of the suburban households. The results showed that home-based businesses have led to the reduction of poverty, reduction of social damages, on the other hand, they have increased the level of incomes, cohesion and social stability of households. In order to increase the productivity of home businesses, it is necessary to carry out training in the field of skill enhancement of women on the outskirts of the city (Abbasabad).

Keywords

Home Business, Women, Informal Settlements, Sanandaj.

چکیده

پژوهش حاضر تأثیر کسب و کارهای خانگی را بر توانمندسازی زنان حاشیه شهر سندج در ابعاد اجتماعی و اقتصادی را بررسی نموده است. پژوهش با رویکرد نوآورانه اقدام به شناسایی راه‌های توانمندسازی زنان حاشیه شهری سندج از طریق کسب و کارهای خانگی به منظور تحقق پایداری اقتصادی و اجتماعی کرده است. نوع تحقیق کاربردی و روش بررسی توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری ۱۸۴ نفر از زنان حاشیه شهر سندج که ۱۲۴ به عنوان حجم نمونه به روش کوکران انتخاب شدند. در این پژوهش ۱۹ متغیر در ابعاد اقتصادی، اجتماعی انتخاب شدند. پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ با میزان ۰/۷۲ تأیید گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار استنباطی مانند شاخص‌های مرکزی، میانگین، انحراف معیار و آزمون T تک نمونه‌ای مورد سنجش قرار گرفته‌اند. نتایج بررسی شاخص اقتصادی و اجتماعی در ۱۹ متغیر مورد بررسی نشان داد ۱۷ متغیر تأثیر مثبتی در سطح زندگی خانوارهای حاشیه شهری داشته است. نتایج نشان داد کسب و کارهای خانگی زمینه کاهش فقر، کاهش آسیب‌های اجتماعی را به دنبال داشته در مقابل موجب افزایش سطح درآمدها، انسجام و پایداری اجتماعی خانوارها شده است. به منظور افزایش بهره‌وری کسب و کارهای خانگی، آموزش در زمینه مهارت‌افزایی زنان حاشیه شهری (عباس‌آباد) ضرورتی اجتناب‌ناپذیر محسوب می‌گردد.

واژگان کلیدی

کسب و کار خانگی، زنان، سکونتگاه‌های غیررسمی، سندج.

مقدمه

امروزه حضور زنان در بازار کار و مشارکت آن‌ها در فعالیتهای اقتصادی-اجتماعی، به یکی از شناسه‌های مهم توسعه انسانی تبدیل شده است. زیرا فعالیتهای اقتصادی زنان پیوندی مستقیم با فقر و رفاه اجتماعی دارد. در برنامه‌های توسعه تلاش می‌شود تا افزون بر اینکه مشارکت زنان در بازار کار افزایش یابد، شرایط لازم برای توسعه و کارآفرینی زنان نیز فراهم شود تا زنان با پدید آوردن کسب‌وکارهای و فرصت‌های شغلی برای خود و دیگران، بتوانند مشکل کنونی جامعه را پایان بخشند (یعقوبی فرانی و همکاران، ۹: ۱۳۹۳). از طرفی، در تئوری‌های توسعه پایدار شهری نیز، بر افزایش مشارکت و ایجاد فرصت‌های برابر به خصوص برای زنان شهری بسیار تأکید شده است.

در این راستا یکی از موضوعات اساسی در برنامه‌ریزی‌های خرد و کلان اقتصادی کشورها توجه به نیروی انسانی است. قشر عظیمی از جمعیت جهان را زنان تشکیل می‌دهند، لذا توجه به استعداد و نقش زنان در توسعه کشورها، ضرورت دارد. به همین دلیل بسیاری از دولت‌ها در بحران‌های اقتصادی خود توانسته اند با ایجاد تدابیر و سیاست‌هایی نسبت به بهره‌مندی از نیروی کار زنان بر بحران‌های جامعه خود فایز آیند و در مسیر توسعه موفق شوند (گلراد، ۱۳۸۶: ۲۶۸).

تحولات اجتماعی ایران طی نیم قرن اخیر نشان از روند شتابان و روبه رشد توسعه شهرنشینی است که به همراه خود ناپهنجاری‌ها و مسائل و مشکلات شهری متعددی از جمله حاشیه‌نشینی به دنبال داشته است. حاشیه‌نشینان، همان مهاجرین روستایی هستند که عموماً به دلیل نارسایی شیوه‌های تولید محل سکونت خود را ترک کرده و به شهرها آمده اند. این مسئله از نظر دولت‌ها مشکلی اجتماعی و چالشی امنیتی به حساب می‌آید (ابراهیمی و صادق‌نژاد نائینی، ۱۳۹۱: ۱۴۹).

در واقع فضای زندگی در حاشیه شهرها بازتاب بارز فقر اقتصادی است. برای بهبود وضعیت زندگی و معیشت ساکن حاشیه شهرها باید راهبردها و راهکارهای متناسب با محیط شهری به کار گرفته شود تا کیفیت زندگی را بهبود بخشید. با توجه به اینکه زنان نیمی از جمعیت فعال کشور را تشکیل می‌دهند و در سال‌های اخیر رشد قابل توجهی در سطح تحصیلات و اشتغال زنان در جامعه ایران به وجود آمده است. توجه به فعالیتهای کارآفرینانه در این قشر از جامعه می‌تواند به رشد و توسعه اقتصادی کشور کمک شایانی نماید. زنان در ایران اساساً تحت تأثیر دو عامل وارد عرصه کار می‌شوند: عوامل کشتی (تمایلی) و فشاری (اجباری). عامل کشتی اشاره به روندی دارد که در آن زنان ترغیب می‌شوند تا شغل یا فعالیت مخاطره‌آمیزی را صرفاً به لحاظ اشتیاق و اصرار بر اینکه بخواهند کاری را مستقلاً انجام دهند، دایر می‌کنند. در حالی که عوامل فشاری اشاره به روندی دارند که در آن زنان ناچارند کسب‌وکاری را دایر کنند تا بتوانند مشکلات اقتصادی خود را برطرف کنند (نحوی و کهنسال، ۱۳۹۰: ۹۶).

در این زمینه یکی از راهبردهای پیشنهادی، توانمندسازی زنان حاشیه شهرها از طریق کارآفرینی کسب‌وکارهای خانگی و کوچک است. توانمندسازی به‌عنوان یکی از رویکردهای مبنایی جهت عملیاتی شدن اهداف توسعه پایدار شهری، مورد توجه بسیاری از اندیشمندان حوزه توسعه قرار گرفته است. عنصر اصلی در فرایند توانمندسازی، بسیج جوامع محلی در جهت حل مشکلات محلی است. تأثیرگذاری کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در اقتصاد کشورها، همواره توسط صاحب نظران مختلف بررسی شده و نتایج نشان می‌دهد که نقش کسب‌وکارهای کوچک و متوسط به سبب تأثیر عظیم خود در اقتصادهای ملی کشورها بسیار پررنگ است (Honjo & Harada, 2006: 289)

نویسنده بر این باور است که توسعه کسب‌وکارهای کوچک و خانگی به دلیل ساختار ساده و زود بازدهی و نیاز به سرمایه اندک در جهت کاهش فقر و بیکاری در نواحی سکونتگاه‌های غیررسمی مؤثر است. توانمندسازی، سامان بخشیدن، به‌روز رسانی و نظام‌مند کردن کسب‌وکارهای خانگی توسط زنان یک ضرورت آشکار است. یکی از الگوهای پیشنهادی برای برون رفت از کاهش فقر و بیکاری در سکونتگاه‌های غیررسمی شهر سنندج، توانمندسازی و کارآفرینی زنان از طریق کسب‌وکارهای خانگی است که می‌تواند تا حدودی مشکلات اقتصادی و اجتماعی شهر سنندج را کاهش دهد. ضرورت بررسی و انتخاب نواحی حاشیه شهر سنندج از آنجا نشأت می‌گیرد که از ۲۲ محله شهری سنندج، ۱۳ محله جزو سکونتگاه‌های غیررسمی بودند "در سال ۱۳۹۰ جمعیت سکونتگاه‌های غیررسمی سنندج برابر با ۲۲۱۴۶۸ نفر بوده است (عبدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۷۴). این یعنی بیش از ۵۳ درصد از جمعیت شهر سنندج. سکونتگاه‌های غیررسمی در سنندج زنگ خطری است برای مدیریت شهری. یکی از عمده مشکلات این نواحی فقر ناشی از بیکاری و افزایش جمعیت است. زنان که بخشی از جمعیت خانوارها را تشکیل می‌دهند، می‌توانند از طریق ساماندهی و توانمندسازی در بخش کسب‌وکارهای خانگی، قدرت اقتصاد نواحی حاشیه شهر را تا حدودی بهبود بخشند. پژوهش یکی از محلات قدیمی شهر سنندج به نام عباس‌آباد را انتخاب و کسب‌وکار خانگی زنان را مورد بررسی قرار داده است. در این راستا هدف پژوهش شناسایی عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر توانمندسازی زنان سکونتگاه‌های غیررسمی شهر سنندج (عباس‌آباد). پژوهش با رویکرد نوآورانه اقدام به شناسایی راه‌های

توانمندسازی زنان حاشیه شهری سنندج از طریق کسب‌وکارهای خانگی به منظور تحقق پایداری اقتصادی و اجتماعی کرده است. سؤال اصلی پژوهش این است، آیا کسب‌وکارهای خانگی توسط زنان حاشیه‌نشین شهر سنندج زمینه کاهش فقر و آسیب‌های اجتماعی را به همراه داشته است؟

مبانی نظری

چارچوب نظری

در چند دهه اخیر با افزایش تمایل و گرایش به راه‌اندازی مشاغل و کسب و کارهای خانگی از سوی گروه‌های مختلف مردم و به‌ویژه زنان در اکثر کشورها و نیز تمایل دولت‌ها به حمایت از این نوع مشاغل به‌عنوان زمینه‌های شغلی آسان و کم‌هزینه، محققان زیادی به کاوش پیرامون عوامل توسعه این مشاغل علاقمند شده‌اند. با تنوع و گستردگی حوزه‌های کاری و نیز تغییر و تحول در شرایط محیط پیرامون این‌گونه مشاغل، ضرورت پرداختن به جنبه‌های جدید و نو ظهور در ابعاد محتوایی و فرآیندی توسعه این‌گونه مشاغل در راستای تحقق برنامه‌های توسعه اقتصادی در سطح کلان به میزان بیش‌تری نمایان می‌شود.

کسب‌وکارهای خانگی

امروز یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد ثروت و اشتغال کسب‌وکارهای خانگی است و نقش عمده‌ای در رشد و توسعه اقتصادی بسیاری از کشورها دارند. کسب‌وکارهای خانگی به‌واسطه رشد عواملی مانند پیشرفت در ارائه خدمات، سهولت جابه‌جایی نیروهای کاری، پیشرفت تکنولوژیک و جهانی شدن بازارها در حال گسترش است. کسب‌وکار خانگی به معنای استفاده از خانه برای زندگی تجاری است.

در تعریفی ساده، شغل خانگی عبارت از کاری است که توسط اعضا خانواده در محیط خانه صورت می‌گیرد و مزاحمتی برای همسایگان ایجاد نشود و این که در محیط خانه فقط تولید کالا صورت گیرد و عرضه، فروش و بازاریابی آن به خارج از محیط مسکونی انتقال یابد. به‌عبارتی‌دیگر، کسب‌وکار خانگی به هر نوع فعالیت اقتصادی در محل سکونت شخصی با استفاده از امکانات و وسایل منزل راه‌اندازی شود، گفته می‌شود (کریمی و همکاران، ۲۰۰۷: ۱۳۹۳). این نوع کسب‌وکارهای خانگی به دلیل اندازه کوچکشان فرصت‌های مناسبی را برای مالکان خود به وجود می‌آورد (Newbery & Bosworth, 2010: 184). مزایای اقتصادی و اجتماعی و محیطی جذابی دارند (Campin, 2013: 489). برنامه‌ریزان، کارآفرینی و کسب‌وکارهای کوچک و بزرگ را کلیدی برای نیرو بخشیدن به اقتصادهای سرمایه‌داری می‌دانند (Reynolds Story & Westwood, 1994: 444). جغرافیدانان کسب‌وکارهای خانگی را یکی از راهبردهای برون رفت از نابسامانی‌های شهری در ممالک درحال توسعه تلقی می‌کنند. اقتصاددانان توانمندسازی و کارآفرینی را مکمل یکدیگر و محرکی برای توسعه اقتصاد پویای شهری به شمار می‌آورند (بابایی هزه جان و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۳۶). سیاست‌یون، کسب‌وکارهای خانگی و کوچک در شهرها را یک راهبرد کلیدی برای جلوگیری از اغتشاشات و ناآرامی‌ها در حاشیه شهری می‌دانند. امروزه کسب‌وکارهای نوپا در رویکرد جدید اقتصاد نوین مورد توجه قرار گرفته‌اند (ندافی و احمدوند، ۱۳۹۶: ۵۱۸). تمرکز سیاست‌های توسعه اقتصادی بر گسترش کسب‌وکارهای کوچک به‌عنوان راه‌حلی برای رسیدن به توسعه در نظر گرفته شده است (Markeson & Deller, 2012: 83). مفهوم کسب‌وکارهای کوچک بازتاب‌دهنده استراتژی کوچک زیباست که توسط شوماخر اقتصاددان آلمانی در ادبیات اقتصادی مطرح گردید. این استراتژی دارای مزایایی نظیر انعطاف‌پذیری بالا (Sayers, 2010: 122-144). نیاز به سرمایه کمتر، استفاده از تکنولوژی ساده (Kolawole Dare, 2012: 285-273) کسب‌وکارهای کوچک و کارآفرینی، یک عامل مهم برای کاهش فقر، افزایش بهره‌وری و رقابت هستند (Schumacher, 1973: 96).

Kuznets (1975) معتقد است که سرمایه اصلی یک کشور توسعه یافته ابزار و ادوات صنعتی آن کشور نیست، بلکه ظرفیت تکنیکی و کاردانی نیروی کار آن کشور است. پرسیمان به نقل از سن، در نظریه رویکرد قابلیت‌های انسانی به اهمیت ظرفیت انسانی در فرایند توسعه بر نقش زنان در توسعه تأکید دارد و بخشی از علل عقب‌ماندگی و فقر جوامع را ناشی از ضعف برخی از نقش‌های اجتماعی زنان در جامعه می‌داند. به همین دلیل وی در بحث پیرامون توسعه بر تولید بیش‌تر بر قابلیت‌های افراد توجه می‌کند (Pressman, 2006: 286). به عقیده سن، فقر صرفاً به معنای سطح درآمد پایین نیست، بلکه به معنای محرومیت از قابلیت‌های اساسی است. هر فردی دارای قابلیت‌هایی است که با توجه به شرایط ایجاد شده، می‌تواند خود را از ورطه فقر نجات دهد (Sen, 2003: 19).

Malhotra et al (2002) معتقد است توانمندسازی زنان یعنی این که آن‌ها باید به سطحی از توسعه فردی دست یابند که به آنها امکان انتخاب براساس خواسته‌های خود را بدهد. در واقع توانمندسازی تلاشی برای ارتقای سطح اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی زنان

است. زنان نیمی از جمعیت فعال در شهرها محسوب می‌گردند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که زنان بیش از مردان در معرض فقر و تبعیض جنسیتی قرار دارند (Diuro et al, 2018: 2). این مسئله به این دلیل است که زنان از قابلیت‌ها و امکانات لازم برای افزایش توانمندی برخوردار نیستند (تاراسی و همکاران، ۲۳۸:۱۳۹۷). توجه به زنان و مشارکت آنان در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی، یکی از معیارهای مهم در ارزیابی موفقیت برنامه‌های توسعه در کشورها می‌باشد (زینتی فخرآباد و بکها به نقل از محمودیان، ۲۷:۱۳۹۵). زنان به دلایل متعدد از جمله بی‌کاری، فقر، کاهش دستمزدها و نارضایتی از شغل قبلی، وارد فضای کسب‌وکار خانگی می‌شوند. چون این حرفه، راهی برای برون‌رفت از بی‌کاری و فقر می‌پندارند. مشارکت زنان در بازارکار به کاهش نرخ باروری، افزایش سطح تولید، افزایش درآمد سرانه و در نتیجه، افزایش رفاه اجتماعی کل جامعه می‌انجامد (ورکیانی‌پور و همکاران، ۱۶۸:۱۳۹۷). لانه معتقد است برای توانمندسازی زنان باید پنج مرحله رفاه، دسترسی، آگاهی، مشارکت و کنترل طی شود (عالی‌زاده و بهرامی به نقل از لانه، ۱۳۷:۱۳۹۶). یکی از راهبردها در زمینه مشارکت زنان نواحی سکونتگاه‌های غیررسمی شهرها، بحث توسعه کسب‌وکارهای کوچک و خانگی است. نتایج تحقیقات مختلف نشان می‌دهد به لطف مالکیت، تعهد و کار شخصی، کسب‌وکارهای خانگی موفقیت بیشتری را از لحاظ کیفیت خدمات به دست آورده‌اند (فلاح به نقل از دبستکی، ۱۲۰:۱۳۹۷). در کل هدف از کسب‌وکار خانگی، کمک به افراد ضعیف جامعه، تا تلاش نمایند بر کمبودها فایز آمده و رفاه اجتماعی و اقتصادی خانواده را بهبود بخشند. تحقیقات نوین کارآفرینی بر این نکته دلالت دارند که مدل‌های پیشنهادی ایجاد کسب‌وکارهای جدید باید مبتنی بر ویژگی‌های فضایی هر منطقه و مزیت‌های موجود در آن تعبیه و طراحی شوند، نه بر مبنای مجموعه‌ای از سیاست‌گذاری‌های از پیش تعیین شده که موفقیت خود را در محیطی متفاوت کسب کرده‌اند (Asheim et al, 2011: 894). از طرف دیگر با توجه به افزایش روزافزون عرصه کار و محدودیت فرصت‌های شغلی، آماده نبودن زیرساخت‌های توسعه و از همه مهم‌تر کمبود منابع سرمایه، یکی از گزینه‌های مؤثر و راهبردی در توسعه اشتغال کشور «اشتغال کاربر» است. با این که اشتغال سرمایه بر از ضریب پایداری بیش‌تری نسبت به اشتغال کاربر برخوردار است. همچنین اشتغال سرمایه بر مستلزم سرمایه‌گذاری کلان در بلند مدت می‌باشد، لذا در کوتاه مدت غلبه بر مشکل بی‌کاری از این روش مفید و مسیر نیست. تجربه نشان داده است که توسعه کسب‌وکارهای کوچک به دلیل ساختار ساده و زود بازدهی و نیاز اندک به سرمایه در جهت متعادل کردن بازار کار مؤثر است (محبی، ۱۳۹۰: ۶).

در کشور ما با توجه به ترکیب جمعیتی که نیمی از جمعیت را زنان تشکیل می‌دهد، کسب‌وکارهای کوچک و خانگی می‌تواند بازدهی مناسبی داشته و در کوتاه‌مدت و حتی در میان مدت در رفع مشکل بیکاری مؤثر باشد. از این‌رو سازمان بخشیدن، به روزرسانی و دسته‌بندی کردن کسب‌وکارهای خانگی بر مبنای حجم کاری و نیروهای به کار گرفته شده، یک ضرورت آشکار است. در وضعیت کنونی، به لحاظ مدیریتی و سیاست‌گذاری، هیچ سازمانی به‌طور مشخص متولی کسب‌وکارهای کوچک خانگی نیست (زینتی فخرآباد و بکها، ۲۸:۱۳۹۵).

با این حال، کسب‌وکارهای کوچک در ایران به دلیل مواجه شدن با شرایط ناپایدار سیاسی و اقتصادی، ضعف دانش کارآفرینان محلی و عدم دسترسی به منابع مالی، نیازمند مطالعات بیش‌تر است (فراهانی و الوندی، ۱۰:۱۳۹۷). هدف از توانمندسازی زنان در جامعه شهری بالاخص در حاشیه شهری پیشرفت و تعالی تمام ساکنین حاشیه شهر است. یکی از شاخص‌های مهم برای سنجش توسعه هر کشوری، وضعیت زنان و سطح توانمندسازی این قشر است (Huis et al, 2017:867).

پیشینه پژوهش

در زمینه کسب‌وکارهای خانگی و نقش زنان، تحقیقات متنوعی در سطوح داخلی و خارجی انجام گرفته که به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌گردد. صائمی‌فرد و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش تحت عنوان «اثر بخشی چند محوری انتخاب شغل بر توسعه مشاغل خانگی کوچک و متوسط در یکی از محلات مشهد» بنام شفیع‌آباد انجام دادند نتایج نشان داد الگوی چند محوری انتخاب شغل بر توسعه مشاغل خانگی کوچک و متوسط محله شفیع‌آباد مؤثر بوده است.

حسینی (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان «تحلیل تماتیک توسعه اجتماعی زنان با تأکید بر توانمندسازی پایدار با روش کیفی در شهرستان بروجرد» انجام دادند و نتایج در هفت بخش توانمندسازی جسمی، روانی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و حقوقی نشان داد اگر خواهان توسعه هستیم بایستی در راستای پایداری توسعه زنان که نیمی از جمعیت را شامل می‌گردد، شرایط توسعه اجتماعی آنان را فراهم کرد. جمشیدی و مهدی‌زاده (۱۳۹۸) در پژوهشی تحت عنوان «طراحی الگوی توانمندسازی اقتصادی زنان سرپرست خانوار در استان ایلام» با استفاده از نمونه‌گیری نظری و مصاحبه عمیق با ۲۸ کارشناس، داده‌ها تا رسیدن به اشباع تئوریک گردآوری شدند. نتایج کارشناسان نشان داد، معنای نوین توانمندسازی اقتصادی زنان مذکور را در اصلاح و تغییر الگوی سنتی

توانمندسازی و حرکت به سمت تکمیل زنجیره ارزش و شناسایی حلقه‌های زمینه‌ساز به منظور رسیدن به الگوی نوین ساماندهی مشاغل خانگی و کارآفرینی خانوادگی ویژه بانوان سرپرست خانوار دانستند.

حسینی‌نیا و همکاران (۱۳۹۶) ارتباط بین متغیرهایی مانند اهداف انگیزه‌ها، داشتن مهارت برنامه‌ریزی، مهارت‌های مختلف کسب‌وکار و در نهایت برخورداری زنان در کسب‌وکار از نقاط قوت کارآفرینی می‌داند و این متغیرها می‌توانند عملکرد کسب‌وکارهای کارآفرینانه‌ی زنان را تبیین کنند. خنیفر و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت عنوان کارآفرینی خانگی: انگیزه‌ها و نقش عوامل جمعیت شناختی بر آن به این نتایج رسیدند که: انگیزه‌های خانوادگی زنان متأهل در بخش کارآفرینی کسب‌وکار خانگی بیش‌تر و قوی‌تر از مردان بوده اما انگیزه‌های مالی مردان قوی‌تر از زنان است. بابایی هرزه جان و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به نام شاخص‌های تحقق حکمرانی کارآفرینانه شهری، طبق نتایج به دست آمده شاخص‌های اصلی حکمرانی کارآفرینانه شهری در ۷ طبقه اصلی جایگاه‌سازی، چابک‌سازی، یکپارچه‌سازی، تمرکززدایی، مشارکت‌پذیری، قانون‌مداری و پاسخگویی قرار می‌گیرد.

واحدی و ناصری (۱۳۹۴) در پژوهشی تحت عنوان «سازوکارهای توسعه کسب‌وکارهای خانگی صنایع دستی برای زنان روستایی در شهرستان ایلام» انجام داده و نتیجه تحلیل عاملی نشان داد که سازوکارهای توسعه صنایع دستی برای زنان روستایی در پنج دسته شامل سازوکارهای سیاستی، آموزشی و ترویجی، اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیرساختی- نهادی دسته‌بندی شدند و این پنج عامل در مجموع حدود ۶۷ درصد از واریانس کل را تبیین کرده‌اند. ایزدی و همکاران (۱۳۹۴) سازه‌ها مؤثر در توسعه کارآفرینی در مشاغل خانگی پرداخته و نتایج نشان داد تحقق کارآفرینی در مشاغل خانگی، به عوامل فردی، خانوادگی و محیطی وابسته است. از عوامل تاثیرگذار در کارآفرینی مشاغل خانگی را در حمایت دولت در امر آموزش مهارت‌ها، فضای کسب‌وکار، تجربه، خلاقیت، اطلاعات عمومی مردم جستجو می‌کنند. خاکپور (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با نام سرمایه اجتماعی، توانمندسازی زنان حاشیه‌نشین و بازار کار شهری تبریز پرداخته، نتایج تحقیق حاکی از آن است که بین سرمایه اجتماعی جامعه زنان محله‌های اسکان غیررسمی تبریز که تولید و تداوم آن مسبوق به حضور ایشان در فضای جغرافیایی همسان است و توانمندسازی آن‌ها برای ورود به بازار کار منعطف و کارآفرینی مبتنی بر تعاونی مکان-مبنا معنی‌داری وجود دارد.

آگاهی و همکاران (۱۳۹۱) مهم‌ترین متغیرهایی که باعث توسعه مشاغل خانگی می‌شود داشتن مهارت، تخصص و تجربه، انگیزه‌ی کسب استقلال بیشتر، معرفی و دیدار با الگوها و افراد موفق است. حسینی مقدم و همکاران (۱۳۹۱) در یک پژوهش در زمینه گسترش و توسعه کارآفرینی در بستر مدیریت شهری؛ سازوکارهای تقویت گرایش به کارآفرینی و مدیریت کارآفرینی را تحلیل و ضمن ارایه یک مدل مفهومی بر رابطه بین کارآفرینی شرکتی و عملکرد شهری در بستر مدیریت استراتژیک شهری تأکید داشتند. مطابق با تحقیقات فنی و فرج‌زاده (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت عنوان توانمندسازی شغلی زنان و توسعه پایدار شهری مورد منطقه ۱۸ تهران، نتایج نشان داده است که هرچه امتیاز زنان در توانمندی شغلی در مقایسه با زنان با امتیاز کمتر (سطح متوسط و پایین)، بیش‌تر بوده، در فقرزدایی اقتصادی آن‌ها تأثیر بیش‌تری داشته است.

در بخش مطالعات خارجی زو ووب^۱ (۲۰۱۵) به بررسی توسعه حکمرانی کارآفرینانه در منطقه دانگوان چین پرداخته و معتقدند به دلیل بحران‌های مالی و کاهش اقتصاد اجاره‌ای و ناکارآمدی حکمرانی، این سبک از حکمرانی به شکست می‌انجامد، آن‌ها سه مرحله را در توسعه حکمرانی کارآفرینانه در منطقه دانگوان ترسیم کرده‌اند: مرحله اول شامل صنعتی‌سازی با سرمایه‌گذاری خارجی می‌شود در این مرحله حکمرانی کارآفرینانه از صنایع با ارزش‌افزوده پایین حمایت می‌کند. مرحله دوم توسعه اقتصاد قرضی است که با نابودی صنایع بومی همراه است و بومیان ناچار هستند به اقتصاد اجاره‌ای اتکا کنند و حکمرانی کارآفرینانه در شکل‌گیری تعاونی‌های کوچک را در برمی‌گیرد. سومین مرحله یک رشته بحران‌های اقتصادی است که بعد از بحران جهانی مالی به سلسله بحران‌های مالی در مناطق روستایی منجر می‌شود (Xue & Wub, 2015:15).

نورین^۲ (۲۰۲۲) در مورد توانمندی زنان در مقاله خود با طرح موضوع آیا توانمندسازی سیاسی زنان باعث افزایش توسعه انسانی می‌شود؟ نتایج نشان داد توانمندسازی زنان نقش قدرت‌مندی را از نظر جنسیتی ایجاد و منجر به افزایش سرمایه انسانی خواهد گردید. حبیب پور^۳ (۲۰۲۱) در پژوهشی تحت عنوان «توانمندسازی زنان از طریق صنایع دستی مورد رنگپور بنگلادش» انجام دادند و نتایج از طریق ۸ متغیر نشان داد صنایع دستی منجر به افزایش درآمد زنان می‌گردد.

1. Xue & Wub
2. Norunn
3. Habibur

کالیب و همکاران^۴ (۲۰۲۱) در پژوهشی تحت عنوان «توانمندسازی زنان می‌تواند تنوع غذایی کودکان را در ایتوپی بهبود بخشد؟» نتایج نشان داد گرچه شاخص‌های توانمندسازی زنان در سال ۲۰۰۵-۲۰۱۶ بهبود یافته اما فاصله زیادی با سطح استانداردهای جهانی فاصله زیادی دارد. در تحقیقی گروتوگن و لانکن^۵ (۲۰۱۲) به بررسی عوامل توسعه کسب‌وکارهای نوپا و نوآورانه درسه سال اول راه‌اندازی پرداخته‌اند. آن‌ها برای اولین بار یک مدل مفهومی طراحی کردند که در آن سه عامل اصلی، رشد و موفقیت کسب‌وکارهای خانگی نوپا را تعیین کردند. منحصربه‌فرد بودن مزایای استفاده از نوآوری، ویژگی‌های سازمانی کسب‌وکار نوپا و شخص کار آفرین و نوآور سه عامل اصلی موفقیت کسب‌وکارهای نوپا بودند. مادوریرا^۶ (۲۰۱۳) در تحقیق خود روش‌های کارآفرینانه در سیاست‌های شهری را به‌مثابه چرخش از مفهوم دولت به مفهوم حکمرانی در نظر گرفته است. طبق نتایج این تحقیق، حکمرانی به‌عنوان شبکه‌های درون سازمانی در نظر گرفته می‌شود که گستره وسیعی از بازیگران حوزه‌های خصوصی، عمومی، غیرانتفاعی برای مشارکت در اجرا و توسعه پروژه‌ها فراهم می‌آیند (Madureira, 2013:13). لی^۷ (۲۰۱۶) با استفاده از پنل آماری حوزه شهری و تجزیه و تحلیل داده‌ها، به بررسی تأثیرات کارآفرینی و کسب‌وکارهای کوچک در رشد شهرها پرداخت و کارآفرینی را به‌عنوان عامل اصلی در رشد اقتصادی معرفی کرد. طبق یافته‌های این تحقیق، ۱۰ درصد افزایش در تأسیس کسب‌وکارهای کوچک، باعث افزایش نرخ اشتغال ۲/۲ درصد می‌گردد و حقوق سالیانه را تا ۴ درصد و دستمزدها را تا ۲ درصد در طول ۱۰ سال در شهرها افزایش می‌دهد. رینولدز^۸ (۲۰۱۰) و لیندستراند^۹ (۲۰۱۱) در مطالعات خود تأکید دارند که سازوکارهای مالی مهم‌ترین نقش را در رشد و توسعه کسب‌وکارهای کوچک و متوسط ایفا می‌کنند. سترایدوم^{۱۰} (۲۰۱۷) نقش بازاریابی در موفقیت و ادامه حیات کسب‌وکارهای بسیار کوچک در آفریقای جنوبی را بررسی کرده است. نتایج تحقیق وی نشان می‌دهد دو عامل تمایز از رقبا با استفاده از نوآوری بازاریابی و داشتن اطلاعات دقیق از نیازهای بازار هدف، مهم‌ترین عامل حفظ بقای کسب‌وکارهای بسیار کوچک است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش انجام پژوهش

پژوهش حاضر یک تحقیق کیفی است که با استفاده از رویکرد تحلیل محتوا به‌منظور مشخص کردن تجربیات زندگی زنان حاشیه نشین شهر سنندج انجام گرفت. بنابراین تحقیق براساس هدف، از نوع تحقیقات کاربردی و براساس ماهیت و روش انجام کار توصیفی-پیمایشی است. این پژوهش از روش موردی بهره برده است. یکی از انواع روش‌های تحقیق کیفی که به مطالعه عمیق یک مورد، یک موضوع خاص و یا یک پدیده خاص می‌پردازد. این روش از مزایایی مانند شناخت کل واقعیت زندگی نهان و آشکار زنان حاشیه‌نشین را نشان می‌دهد. بر این اساس قلمرو مکانی پژوهش محله عباس‌آباد سنندج به‌عنوان نمونه‌ای از سکونتگاه‌های غیررسمی سنندج انتخاب گردید. روش انجام کار در ابتدا اقدام به گردآوری منابع در ارتباط با پیشینه و نظریات مرتبط با توانمندسازی زنان و گام دوم تهیه

4. Kaleab
5. Groenewegen & Langen
6. Madureira
7. Lee
8. Reynolds
9. Lindstrand
10. Strydom

پرسشنامه‌ای با ۱۹ سؤال در ابعاد اقتصادی و اجتماعی که ظرفیت‌های زنان در کسب‌وکارهای خانگی را مورد شناسایی قرار می‌دهد، پرداخته شده است. جامعه آماری شامل ۱۲۴ نفر از زنانی که در کسب‌وکارهای خانگی فعالیت داشتند، پرسشنامه تهیه و تکمیل گردید. در تهیه سؤالات از نظر محتوایی از دیدگاه چند نفر از کارشناسان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و شهرداری و استادان دانشگاه استفاده شده و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ عدد ۰/۷۲، به دست آمده که نشان از مطلوبیت پرسشنامه است (جدول ۲). در تجزیه و تحلیل اطلاعات در بخش توصیفی از جداول فراوانی، درصد و میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات و در تحلیل استنباطی از آزمون t استفاده شده است.

جدول ۱. ابعاد و گویه‌های مربوط به تاثیرات کسب‌وکار خانگی زنان

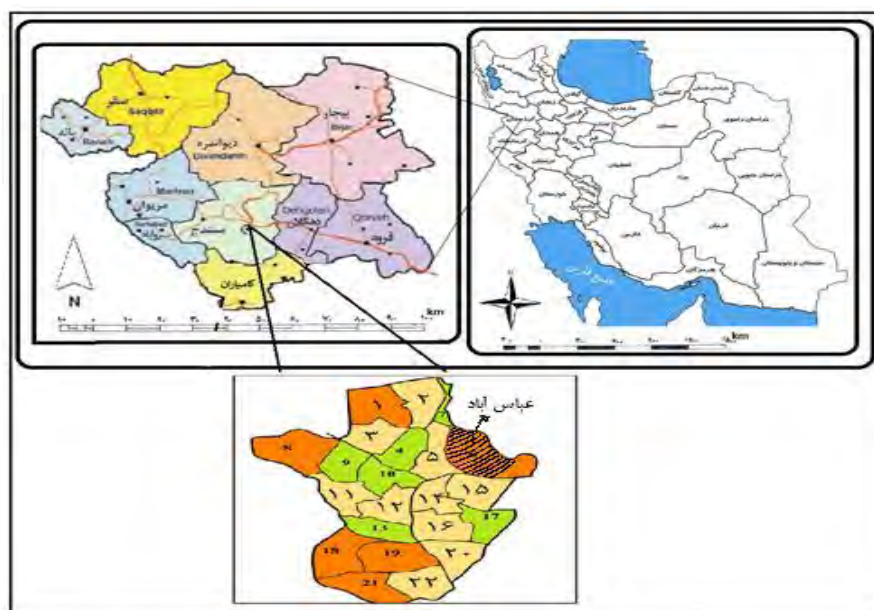
ابعاد	گویه
اقتصادی	افزایش سطح درآمد
	دسترسی به بازار
	کاهش فقر
	دسترسی به اعتبارات بانکی
	امکان پس انداز
اجتماعی	امکان تامین مواد اولیه
	امنیت شغلی
	کاهش بزهکاری
	مواد مخدر
	کاهش طلاق
سرمایه اجتماعی	کاهش بیکاری
	انسجام خانودگی
	اعتماد بنفس
	مشارکت خانواده
	مسئولیت‌پذیری
برنامه‌های حمایتی	حمایت بیمه
	رشد خلاقیت‌ها
	دوره آموزشی
	رضایت شغلی

جدول ۲. میزان آلفای کرونباخ عامل‌های مورد مطالعه در پرسشنامه

عامل	میزان آلفای کرونباخ
اقتصادی	۰/۷۴
اجتماعی	۰/۷۰

شناخت محدوده

محله عباس‌آباد در شمال شرقی شهر سنندج بین سال‌های ۱۳۵۵ و ۱۳۶۵ شکل گرفت. براساس عکس‌های هوایی سال ۱۳۸۳ شهر سنندج، محله عباس‌آباد تا آن زمان هنوز شکل نگرفته بوده است. در این دوره زمانی با مهاجرت روستاییان به شهر سنندج، به‌عنوان یکی از مراکز جذب‌پذیری مهاجرین بوده است. در سال ۱۳۵۰ به‌عنوان یکی از سکونتگاه‌های غیررسمی شهر سنندج بدل شد (حبیبی و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۲). جمعیت محله عباس‌آباد در سال ۱۳۹۵ بیش از ۶۵ هزار نفر بوده است (شهرداری سنندج: ۱۳۹۶).

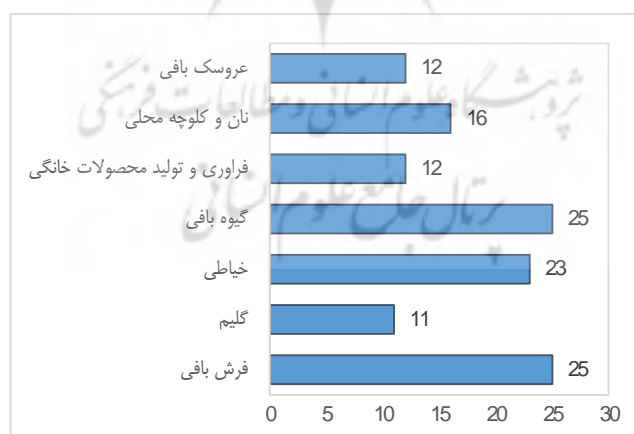

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی محدوده مطالعاتی

یافته‌های تحقیق

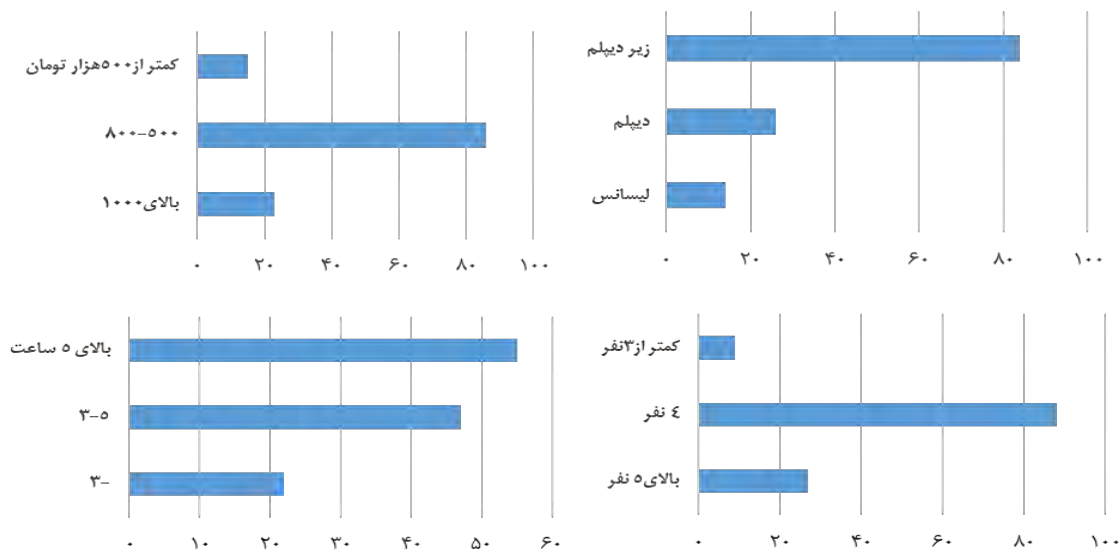
یافته‌های توصیفی

یافته‌های توصیفی در مورد زنان سکونتگاه‌های غیررسمی محله عباس‌آباد شهر سنندج نشان می‌دهد که بیش‌ترین فراوانی در اشتغال در صنایع دستی در فرش‌بافی و گیوه‌بافی با ۵۰ نفر معادل بیش از ۴۰ درصد از زنان را شامل می‌گردد. سپس خیاطی با ۱۸/۵ درصد، بعد از آن نان پختن با ۱۲/۹ درصد از کل جمعیت در این حرفه اشتغال دارند. کمترین شاغلین در بخش گلیم و فرآوری و تولید محصولات خانگی مانند ترشی، مربا، به ترتیب با ۸/۹ و ۹/۷ درصد اشتغال دارند.

شکل ۳. فراوانی اشتغال زنان سکونتگاه‌های غیررسمی-سنندج

از نظر سطح سواد از ۱۲۴ نفر زن مورد مطالعه ۸۴ نفر آن‌ها کمتر از دیپلم سواد داشته، ۲۶ نفر دیپلم و ۱۴ نفر لیسانس بوده‌اند. از نظر سطح درآمد نیز ۱۵ نفر ادعای داشتند که میانگین درآمد ماهانه کمتر از ۵۰۰ هزار تومان است. ۸۶ نفر بین ۵۰۰-۸۰۰ هزار تومان و ۲۳ نفر دارای درآمد بالای یک میلیون تومان داشتند. در این راستا حدود ۱۸ درصد در طول روز کمتر از ۳ ساعت کار می‌کردند، ۳۸ درصد بین ۳-۵ ساعت و بیش از ۴۴ درصد در طول شبانه روز بیش از ۵ ساعت کار می‌کردند. از نظر مالکیت مسکن بیش از ۷۱ درصد دارای مسکن قولنامه‌ای و بعضا سنددار، ۳۹ درصد مستاجر بوده‌اند.

شکل ۴. نتایج توصیفی از وضعیت شاغلین به کسب و کارهای خانگی

یافته‌های استنباطی

نتایج تحلیلی براساس اثر بخشی میانگین و انحراف معیار به دست آمده است. در مجموع ۱۹ متغیر در ابعاد اقتصادی و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌های در ابعاد اقتصادی از ۶ متغیر ۵ متغیر آن بالای میانگین بوده و یک متغیر آن کمتر از حد میانگین بوده است. میانگین کل گویه‌ها برابر با ۳/۱۵ مبین سطح رضایت از کسب‌وکار خانگی توسط زنان سکونتگاه‌های غیررسمی محله عباس‌آباد، سندانج است. بیش‌ترین اثرات مثبت کسب‌وکار خانگی، در افزایش سطح درآمد زنان با میانگین ۳/۳۳ است. دومین عامل دسترسی به بازار با ۳/۲۵ و سومین عامل کاهش فقر با میانگین ۳/۲۲، چهارمین متغیر امکان پس انداز برابر با ۳/۱۹ و امکان تأمین مواد اولیه با ۳/۱۱ است. در مجموع داده مبین تاثیرات مثبت کسب‌وکار خانگی به‌عنوان عامل مهمی در پایداری نظام اقتصاد خانوار سکونتگاه‌های غیررسمی به شمار می‌آیند. در این میان گویه دسترسی به اعتبارات بانکی کمتر از حد متصور یعنی ۲/۶۸ بوده که پس از مصاحبه با مردم محلی بیان داشتند که دارای فرایند اداری سخت و پیچیده می‌باشد (جدول ۳). نتایج مطالعات میدانی از پاسخگویان نشان داد بیش از ۶۰ درصد از پاسخگویان مدعی بودند که کسب‌وکار خانگی تاثیر مهمی بر بهبود وضع کمی و کیفی معیشت خانوار سکونتگاه‌های غیررسمی دارد. جدول (۴).

جدول ۳. تعداد و درصد پاسخگویان به گویه‌های اجتماعی کسب‌وکار خانگی زنان سکونتگاه‌های غیر رسمی سندانج

ابعاد	عامل	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		میانگین	انحراف معیار
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
نتایج کمی	افزایش سطح درآمد	۳۵	۲۸/۲	۳۰	۲۴/۲	۲۳	۱۸/۵	۲۲	۱۷/۷	۱۴	۱۱/۳	۳/۳	۷/۲
	دسترسی به بازار	۳۶	۲۹	۳۱	۲۵	۲۴	۱۹/۴	۱۸	۱۴/۵	۱۵	۱۲/۱	۳/۲۵	۷/۸
	کاهش فقر	۳۲	۲۵/۸	۲۹	۲۳/۴	۳۰	۲۴/۲	۱۶	۱۲/۹	۱۷	۱۳/۷	۳/۲	۶/۸
	دسترسی به اعتبارات بانکی	۱۹	۱۵/۳	۲۰	۱۶/۱	۲۳	۱۸/۵	۲۹	۲۳/۴	۳۳	۲۶/۶	۲/۶۸	۵/۴
	امکان پس انداز	۳۰	۲۴/۲	۳۱	۲۵	۲۴	۱۹/۴	۲۱	۱۶/۹	۱۸	۱۴/۵	۳/۱۹	۵/۱
	امکان تأمین مواد اولیه	۳۸	۳۰/۶	۲۸	۲۲/۶	۲۲	۱۷/۷	۱۶	۱۲/۹	۲۰	۱۶/۱	۳/۱۱	۷/۶

جدول ۴. توزیع تعداد و درصد پاسخگویان مبنی بر کسب‌وکار خانگی بر بهبود وضع اقتصادی

شاخص	ارزش	تعداد	درصد	ارزش جمعی
تاثیر کسب و کار خانگی بر معیشت و کیفیت زندگی خانوار سکونتگاه‌های غیر رسمی (عباس‌آباد سندانج)	خیر	۴۹	۴۰	۴۰
	بلی	۷۵	۶۰	۱۰۰
	جمع	۱۲۴	۱۰۰	

در ابعاد اجتماعی ۱۳ متغیر کسب‌وکار خانگی در ابعاد اجتماعی که شامل شاخص سرمایه اجتماعی، آسیب‌های اجتماعی، برنامه‌ریزی خدماتی و دوره‌های آموزشی، مورد سنجش قرار گرفته که میانگین کل آن برابر با ۳/۱۸ است. میانگین شاخص سرمایه اجتماعی که چهار عامل مورد بررسی قرار گرفته برابر با ۳/۳ و میانگین شاخص آسیب‌های اجتماعی با پنج عامل ۳/۳ و شاخص خدمات آموزشی و برنامه‌ریزی با چهار عامل برابر با ۳/۱ است. بیش‌ترین سطح رضایت‌مندی و اثر بخشی کسب‌وکارهای خانگی در خانواده‌ها، همراه با پیامدهایی همچون کاهش طلاق با ۳/۵۴ و کاهش اوقات بی‌کاری با ۳/۵۳ در شاخص آسیب‌های اجتماعی، در شاخص سرمایه اجتماعی عامل انسجام اجتماعی با ۳/۴۹، اعتماد به نفس با ۳/۲۶ و مشارکت خانواده با ۳/۲۴ است، در شاخص برنامه‌ریزی آموزشی و خدماتی نیز عامل‌های رضایت شغلی و دوره‌های آموزشی هریک با ۳/۲۹ و ۳/۱۶ بیش‌تر سطح رضایت‌مندی برخوردار بوده اند. به این ترتیب می‌توان ضرایب بالای میانگین را جزو نقاط قوت و امتیازهای کمتر از حد میانگین را چالش‌های پیشرو در توسعه کسب‌وکارهای خانگی تلقی کرد. نتایج میانگین انحراف معیار داده‌ها نشان می‌دهد که ۵/۲ است که بیانگر جامعه مورد مطالعه همگون است. انحراف معیار شاخصی است که نحوه پراکندگی (تغییرات) داده‌های نمونه‌ای حول میانگین شان را توصیف می‌کند. هرچه انحراف معیار داده‌ها بزرگ‌تر باشد، بیان‌گر آن است که آن جامعه (یا نمونه) ناهمگون‌تر بوده و پراکندگی داده‌ها در آن جامعه (یا نمونه) بیش‌تر است و به‌طور عکس هرچه انحراف معیار داده‌ها کمتر باشد، بیانگر آن است که آن جامعه (یا نمونه) همگون‌تر و مشابه‌تر می‌باشد جدول (۵).

براساس جدول ۶ که برگرفته از مطالعات میدانی در بعد اجتماعی، نشان داد که بیش از ۵۹ درصد از پاسخگویان مدعی بودند که کسب‌وکار خانگی تاثیر مثبتی بر شاخص‌های اجتماعی مانند مؤلفه‌های سرمایه‌های اجتماعی، آسیب‌های اجتماعی رضایت و احساس امنیت شغلی توسط زنان خانه دار سکونتگاه‌های غیررسمی محله عباس‌آباد سندج را به دنبال داشته است.

جدول ۵. تعداد و درصد پاسخگویان به گویه‌های اجتماعی کسب‌وکار خانگی زنان سکونتگاه‌های غیر رسمی سندج

ابعاد	عامل	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		میانگین	انحراف معیار
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
آسیب‌های اجتماعی	امنیت شغلی	۳۱	۲۵	۲۶	۲۱	۲۹	۲۳/۴	۲۲	۱۷/۷	۱۶	۱۲/۹	۳/۳	۵/۳
	بزهکاری	۲۸	۲۲/۶	۲۹	۲۳/۴	۲۹	۲۳/۴	۲۰	۱۶/۱	۱۸	۱۴/۵	۳/۱	۴/۸
	مواد مخدر	۲۳	۱۸/۵	۲۵	۲۰/۲	۲۹	۲۳/۴	۲۹	۲۲/۴	۱۸	۱۴/۵	۲/۹	۴/۱
	کاهش طلاق	۳۴	۲۷/۴	۲۸	۲۲/۶	۲۷	۲۱/۸	۲۰	۱۶/۱	۱۵	۱۲/۱	۳/۵	۶/۶
	کاهش بیکاری	۳۲	۲۵/۸	۲۹	۲۳/۴	۲۷	۲۱/۸	۲۱	۱۶/۹	۱۵	۱۲/۱	۳/۵	۶/۱
سرمایه اجتماعی	پایداری خانواده	۳۰	۲۴/۲	۳۰	۲۴/۲	۲۸	۲۲/۶	۲۰	۱۶/۱	۱۶	۱۲/۹	۳/۴۹	۵/۷
	اعتماد بنفس	۲۸	۲۲/۶	۳۰	۲۴/۲	۳۱	۲۵	۲۵	۱۶/۱	۱۵	۱۲/۱	۳/۳	۶/۲
	مشارکت خانواده	۳۲	۲۵/۸	۲۶	۲۱	۲۸	۲۲/۶	۲۳	۱۸/۵	۱۵	۱۲	۳/۲	۵/۷
برنامه‌ریزی	مسئولیت‌پذیری	۲۸	۲۲/۶	۳۰	۲۴/۲	۲۹	۲۳/۴	۲۲	۱۷/۷	۱۵	۱۲/۱	۳/۱۲	۵/۶
	حمایت بیمه	۲۵	۲۰/۲	۲۴	۱۹/۴	۲۳	۱۸/۵	۳۰	۲۴/۲	۲۲	۱۷/۷	۲/۷۲	۲/۸
	خلاقیات‌ها	۲۹	۲۳/۴	۲۶	۲۱	۲۸	۲۲/۶	۲۳	۱۸/۵	۱۸	۱۴/۵	۳/۱	۴
	دوره آموزشی	۲۷	۲۱/۸	۳۱	۲۵	۲۹	۲۳/۴	۲۱	۱۶/۰۱	۱۶	۱۲/۹	۳/۲	۵/۵
	رضایت شغلی	۳۲	۲۵/۸	۲۹	۲۳/۴	۲۷	۲۱/۸	۲۱	۱۶/۹	۱۵	۱۲/۱	۳/۲۹	۱/۶

جدول ۶. توزیع تعداد و درصد پاسخگویان مبنی بر کسب و کار خانگی بر بهبود وضع اجتماعی

شاخص	ارزش	تعداد	درصد	ارزش	ارزش جمعی
تاثیر عوامل اجتماعی بر کسب‌وکارها زنان سکونتگاه‌های غیر رسمی (عباس‌آباد سندج)	خیر	۵۱	۴۱	۴۱	۴۱
	بلی	۷۳	۵۹	۵۹	۱۰۰
	جمع	۱۲۴	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

نتایج جدول شماره ۷ گویای این است که در نتیجه آزمون t تک نمونه‌ای برای شاخص رقابتی بودن در هر چهار مؤلفه اقتصادی، آسیب‌های اجتماعی، سرمایه‌های اجتماعی و برنامه‌ریزی دوره‌های آموزشی و ارائه خدمات، سطح معناداری به دست آمده در تمام موارد آزمون کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد و معناداری آن‌ها تأیید می‌شود و میانگین آن‌ها بالاتر از ۳ به دست آمده است. بنابراین، توسعه کسب‌وکارهای خانگی توسط زنان، راهبردی مناسب برای ارتقای سطح زندگی آنان تلقی می‌گردد.

جدول ۷. بررسی وضعیت شاخص‌ها با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای

شاخص	میانگین	انحراف معیار	T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	تفاوت در سطح ۹۵ درصد فاصله اطمینان
اقتصادی	۳/۱۵	۶/۶۵	۲۰/۸۴۷	۱۲۴	۰/۰۰۰	۰/۷۴۲۰۲	۰/۸۱۲۰
سرمایه اجتماعی	۳/۳۱	۵/۳۸	۲/۸۳۳	۱۲۴	۰/۰۰۰	۰/۱۵۴۲۶	۰/۴۷۲
آسیب‌های اجتماعی	۳/۳۰۴	۵/۸	۱۸/۱۹۱	۱۲۴	۰/۰۰۰	۰/۷۹۹۶۵	۰/۸۸۶۱
برنامه ریزی آموزشی و نوآوری	۳/۱۲	۳/۴۸	۱۶/۱۸۵	۱۲۴	۰/۰۰۵	۰/۷۹۹۶۵	۰/۶۸۵۹

بحث و نتیجه گیری

توانمندسازی زنان، یکی از اهداف توسعه ملل در هزاره سوم به شمار آمده است. امروزه در عصر جهانی شدن و ماشینی شدن فعالیت‌های کارگاهی و تجاری هستیم، تأمین اشتغال، جایگاه مهمی در سیاست‌گذاری‌ها و تحکیم اقتدار ملی کشورها دارد، چرا که رشد بیکاری، ضمن کاهش بازدهی منابع اقتصادی- انسانی، موجب تشدید مسائل و شکاف‌های اجتماعی و فرهنگی در جامعه می‌گردد. از این رو، ضرورت و اهمیت بررسی و مطالعه موضوع نقش کسب‌وکارهای خانگی توسط زنان در کاهش بیکاری و ارتقا بهره‌برداری از منابع انسانی، تقویت رشد اقتصادی و حفظ کرامت انسانی، امری محرز و بدیهی است. مباحث نظری نشان داد، کسب‌وکارهای خانگی در زمره فعالیت‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی است. متون توسعه نیز نشان می‌دهد کسب‌وکارهای خانگی، نقش مهمی در ظرفیت‌سازی و توانمندسازی زنان در ابعاد اقتصادی و اجتماعی دارد. دولت مردان و سیاست‌گذاران باید چنین راهبردی را جدی گرفته و برنامه‌ریزی‌های منطقی جهت مشارکت زنان در امر توانمندسازی اقتصاد خانوار مشارکت جدی و فعالی داشته باشند. زیرا این نوع کسب‌وکارها با هزینه مالی کمی قابل توسعه است. هم چنین این راهبرد توسعه‌ای و مشارکتی، نقش بسیار مؤثری در بالا بردن کرامت و عزت زنان، احساس هویت و اعتماد به نفس، پویایی و تحرک، شادی و سرزندگی، احساس مسئولیت فردی و خانوادگی، رونق اقتصادی خانواده، سرمایه‌گذاری، مشارکت و انسجام خانوادگی برای زنان در پی دارد. کسب‌وکار خانگی به‌عنوان ابزاری مؤثر برای تقویت بنیه مالی و افزایش سطح توانمندی‌های فردی و اجتماعی شاغلین داشته و بدون شک نقش مهمی در کاهش بیکاری و افزایش فرصت‌های شغلی برای زنان ایفا می‌کند.

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش کسب‌وکارهای خانگی در توانمندسازی زنان سکونتگاه‌های غیررسمی در یکی از محلات شهر سنندج به نام عباس‌آباد پرداخته است. نوشتار حاضر ضمن بررسی کسب‌وکارهای سنتی که از دیرباز در محلات و روستاهای استان کردستان متداول بوده، به‌عنوان یک راهبرد اولیه و پایه در کسب‌وکار خانگی شناسایی کرده است، از طریق تحلیل‌های آماری نقاط قوت و ضعف کسب‌وکارهای خانگی در محله عباس‌آباد شناسایی و راهکارهای متناسب با آن در زمینه نوآوری و بروز کردن آن‌ها ارائه می‌گردد. بی‌شک نوآوری‌ها باید در راستای مهارت‌افزایی و نیازمندی‌های بازار محلی و کسب درآمدی بیشتر برای زنان باشد. در این پژوهش، نقاط قوت و ضعف کسب‌وکارهای خانگی در محله عباس‌آباد از طریق نتایج میدانی شناسایی شدند، نتایج بیان از قابلیت‌ها و توان بالای زنان در فعالیت کسب‌وکارهای خانگی است. برای افزایش راندمان و بهره‌وری کسب‌وکارهای کوچک و خانگی باید همراه با نوآوری‌ها در راستای مهارت‌افزایی و نیاز بازار محلی باشد. نتایج پژوهش در شاخص اقتصادی نشان داد از ۶ گویه ۵ گویه به‌عنوان نقاط قوت و یک گویه به‌عنوان چالش پیش‌رو در گسترش کسب‌وکارهای خانگی در محله عباس‌آباد سنندج شناخته شد. نتایج نشان داد کسب‌وکارهای خانگی تا حدود زیادی روی کاهش سطح فقر تاثیر گذاشته است. در مؤلفه اجتماعی سه شاخص سرمایه اجتماعی، آسیب‌های اجتماعی و برنامه‌ریزی آموزشی و خدمات اجتماعی در قالب ۱۳ گویه مورد سنجش قرار گرفت که ۱۱ گویه به‌عنوان نقاط قوت شناخته شدند. نتیجه کلی با توجه به مؤلفه، شاخص‌ها و عامل‌های مورد بررسی کسب‌وکارهای خانگی در محله عباس‌آباد سنندج، کارایی و اثربخشی مثبت خود را بر مؤلفه‌های اقتصادی و اجتماعی بر جای گذاشته است. یعنی موجب ثبات و پایداری و انسجام خانوارها گردیده و توسعه و تداوم کسب‌وکارهای خانگی توسط زنان در حاشیه شهر سنندج علاوه بر اینکه زمینه تقویت بنیه اقتصادی و مالی را فراهم نموده است. نتایج پژوهش با مطالعات سوانا^{۱۱} (۲۰۱۷)، شیتار^{۱۲} (۲۰۱۵)، آگهی و همکاران (۱۳۹۱)، تاراسی و همکاران (۱۳۹۸)، کشاورزی و شمشیری (۱۳۹۹)، جمشیدی و همکاران (۱۳۹۸) همخوانی دارد.

11. Suwana

12. Shettar

راهکارها

با توجه به یافته‌های تحقیق، راهکارهای زیر پیشنهاد می‌گردد:

- ✓ شناسایی زنان واجد شرایط و متقاضی کسب‌وکارهای خانگی در حاشیه شهر سنندج؛
- ✓ افزایش دانش مهارت‌افزایی در زمینه کسب‌وکارهای خانگی از طریق کارگاه‌های آموزشی توسط نهادهای مرتبط؛
- ✓ بروز کردن کسب‌وکارهای خانگی براساس نیاز بازار به منظور بهره‌وری بیشتر؛
- ✓ به منظور جلب و جذب زنان در توسعه کسب‌وکارهای خانگی، تحت پوشش قرار دادن زنان کار آفرین در بخش بیمه سلامت و تامین اجتماعی؛
- ✓ هماهنگی نهادهای دولتی مجری کسب‌وکارهای خانگی مانند سازمان‌های بهزیستی، کمیته امداد، بسیج و دیگر نهادهای مدنی و دولتی به منظور یکپارچه کردن ایده‌های آموزشی و ... و راهبردهای توسعه کسب‌وکارهای خانگی؛
- ✓ رفع موانع اداری و تسهیل‌گری جهت دسترسی به اعتبارات بانکی کم بهره توام با نظارت سازمان‌های متولی؛
- ✓ با توجه به پیشینه برخی صنایع دستی در سطح استان کردستان بالاخص شهر سنندج، پیشنهاد می‌گردد صنایع فرش‌بافی، گلیم و جاجیم در بافتنی‌ها و در بخش صنایع موسیقی ساخت آلات موسیقی مانند تار، سنتو، کمانچه و ... در اولویت برنامه توانمندسازی زنان قرار بگیرد؛
- ✓ گرایش به سمت مهارت‌های سودآور مانند طراحی و نقاشی روی شیشه، ساخت آلات موسیقی با توجه به ظرفیت کاری این حرفه توسط زنان و رونق بازار آن در استان کردستان؛
- ✓ حمایت مادی و معنوی نهادهای دولتی و مرتبط با کسب‌وکار خانگی از طریق ایجاد شرکت تعاونی تولید و فروش محصولات کار آفرینان؛
- ✓ ایجاد سیاست‌های تشویقی و ترغیبی از قبیل تسهیلات بانکی، بیمه، کلاس‌های کارآموز ماهر (آموزشیار) و ...

سپاسگزاری

از حمایت‌های معنوی ریاست محترم دانشگاه پیام نور استان کرمانشاه و همکاران گروه جغرافیا در تشویق، ترغیب و راهنمایی‌های علمی عزیزان سپاسگزاری می‌شود.

References

- Abdi, N., Zanganeh Shahraki, S., Marsousi, N., Rostami, S.H. (2016). Human Factors Affecting Urban Sprawl in Sanandaj (1976-2015) With Emphasis on Informal Settlements and Peri-Urban Villages. *Journal of Rural Research*, 7(3), 564-581. (In Persian)
- Agahi, H., Mirekzadeh, A. A., & Taghi, B. M. (2013). Prioritization of factors affecting the development of domestic jobs of rural women, *Women and Society*, 3(3), 181-202 (In Persian)
- Alhaji, A. M., & Yakubu, S. (2019). Women Entrepreneurship and Empowerment Strategy for National Development. *Journal of Economics, Management and Trade*, 22(3), 1-13.
- Alizadeh, I., Bahrami, S., (2016) *the role of rural women in creating green business, a case study of two villages in Qala Qafe Bala, Golestan province neighborhood shoes*, social work research journal, 2(7)150-121. (In Persian)
- Asheim, B.T., Boschma, R. & Cooke, P., (2011). *Constructing Regional Advantage: Platform Policies Based on Related Variety and Differentiated Knowledge Bases*. *Regional Studies*, 457(May), 893-904.
- Babaei Hezhejan, M., Pirannejad, A., khodapanah, B., & Sadeghi, J. (2016) Indicators of realization of urban entrepreneurial governance. *Journal of Entrepreneurship Development*, 10(4), 535-553, (In Persian)
- Baye, K., Laillou, A., & Chitekwe, S. (2021). Empowering women can improve child dietary diversity in Ethiopia. *Maternal & Child Nutrition*, e13285.
- Campin, S., Barraket, J., & Luke, B. (2013). Micro-business community responsibility in Australia: Approaches, motivations and barriers. *Journal of Business Ethics*, 115(3), 489-513.
- Dare Kolawole, O. (2012). Probit analysis of factors influencing rural employment promotion in southern Nigeria. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 8(4), 273-285.

- Diirro, G. M., Seymour, G., Kassie, I M, Muricho, i Gt, & KMuriithi, B. W. (2018). Women's empowerment in agriculture and agricultural productivity: Evidence from rural maize farmer households in western Kenya. *Plos One*, 13(5), 1-27.
- Ebrahimi, S., & Sadegh Nejad, N. (2012). Criminological Analysis of Economic Crimes. *Criminal Law Quarterly*, 2(5), 147-174. (In Persian)
- Fallah, M, R. (2017). Identification of effective drivers in the development of very small (micro) businesses in the rural home businesses sector. *scientific-research quarterly of modern marketing research*, 8(3), 119-140. (In Persian)
- Fani, Z., & Farajzadegan, M., (2013) Women's job empowerment and sustainable urban development (case study: workers, district 18 of Tehran). *Journal of Geography and Urban Space Development*, 1(4), 102-91. (In Persian)
- Farahani, H., & Elwandi, M. (2017) Explaining the challenges of entrepreneurship in small rural businesses (a case study of villages in Bijar city). *Applied Research Journal of Geographical Sciences*, 20(58), 119-105. (In Persian)
- Golred, P. (2006) characteristics, motivations and motivational goals of Iranian women in business development, *Business Journal*, 11(44), 295-267. (In Persian)
- Groenewegen, G., & Langen, F. (2012). Critical Success Factors of the Survival of Start-Ups with a Radical Innovation. *Journal of Applied Economics and Business Research*, 2(3), 155-171.
- Habibi, K., Qadri, A., Asadi, J., & Rahimi, A. (2016). Evaluation of the level of sustainability of informal neighborhoods using ecological footprints in the case of Abbas Abad neighborhood in Sanandaj. *Urban Studies Quarterly*, 7(26), 98-89. (In Persian)
- Honjo, Y., & Harada, N. (2006). SME policy, financial structure and firm growth: evidence from Japan. *Small Business Economics*, 27(4-5), 289-300.
- Hornset, N., & de Soysa, I. (2022). Does Empowering Women in Politics Boost Human Development? An Empirical Analysis, 1960–2018. *Journal of Human Development and Capabilities*, 23(2), 291-318.
- Hosni Moghadam, S., Rezaei Moghadam, A., Yusufpour, V., & Abdolahi, S. (2011). *Presenting a conceptual model of entrepreneurship development in the context of urban management*, the fourth urban planning and management conference, 20/21: 1-14. (In Persian)
- Hosseini, M. (2019) thematic analysis of women's social development with emphasis on sustainable empowerment, *Iranian Journal of Social Development Studies*, 13(1), 165-198. (In Persian)
- Hosseinia, G, H., Falahi, H. (2016). Factors affecting the development of rural entrepreneurship, case study: villages of Manojan city. *Rural Researches*, 8(1), 37-22. (In Persian)
- Huis, M. A., Hansen, N., Otten, S., & Lensink, R. (2017). A three-dimensional model of women's empowerment: Implications in the field of microfinance and future directions. *Frontiers in psychology*, 8, 1678.
- Izadi, B.H, Al, R., Rezaei Moghaddam, K., Asadollahpour, A., (2016). Influencing Factors and Obstacles for Accomplishing Entrepreneurship Development in Agricultural Home-Based Businesses in Villages of Shiraz. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 12(1), 39-51. (In Persian)
- Jamshidi, M., & Mehdizadeh, H. (2018). Designing a model of economic empowerment of women heads of households in Ilam Province. *Agricultural Education and Extension Researches*, 12(2), 50-39. (In Persian)
- Karimi, A., B, B., & Ahmed, P, M. (2013). Analysis of small and medium business development mechanisms in the case of Qazvin small and medium businesses. *Entrepreneurship Development Quarterly*, 7(2), 326-305. (In Persian)
- Keshavarzi, F., & Shamshiri, B. (2019). The practical model of development of women's empowerment in Iranian society, a hybrid research. *Women in development and politics*, 18(3), 484-463. (In Persian)
- Khakpour, B. (2014). Social capital, empowerment of marginalized women and urban labor market, a case study: Women's community of informal settlements in Tabri. *Journal of Geography and Urban Space Development*, 2(1), 81-69. (In Persian)

- Khanifar, H., Ahmadi Arzam, H., & Zamani Far, M. (2009). Home entrepreneurship: motivations and the role of demographic factors on it. *Entrepreneurship Development*, 3(9), 203-181. (In Persian)
- Kuznets, S. (1957). Industrial distribution of national product and labor force. *Economic Development and Cultural Change*, 5(4).
- Lee, Y. S. (2017). Entrepreneurship, small businesses and economic growth in cities. *Journal of Economic Geography*, 17(2), 311-343.
- Lindstrand, A., Melén, S., & Nordman, E. R. (2011). Turning social capital into business: A study of the internationalization of biotech SMEs. *International Business Review*, 20(2), 194-212.
- Madureira, A. M. (2014). Physical planning in entrepreneurial urban governance—Experiences from the Bo01 and Brunnsög projects, Sweden. *European Planning Studies*, 22(11), 2369-2388.
- Malhotra, A., Schuler, S. R., & Boender, C. (2002, June). Measuring women's empowerment as a variable in international development. In *background paper prepared for the World Bank Workshop on Poverty and Gender: New Perspectives* (Vol. 28). Washington, DC: The World Bank.
- Markeson, B., & Deller, S. (2012). Growth of rural us non-farm proprietors with a focus on amenities. *Review of Urban & Regional Development Studies*, 24(3), 83-105.
- Mohebi, M. M. (2013). *A look at the types of business activities*. Tehran: Tehran University Press. (In Persian)
- Nahoi, A., & Kohensal, M. R., (2013). Factors affecting the progress of women entrepreneurs. *Journal of Women and Family Studies*, 3(11), 111-95. (In Persian)
- Newbery, R., & Bosworth, G. (2010). Home-based business sectors in the rural economy. *Society and Business Review*, 5(2), 183-197.
- Pressman, S. (2013). *Fifty major economists*. Routledge.
- Sayers, J. G. (2010). Home-based businesses in the city. *Small Enterprise Research*, 17(2), 165-176.
- Schumacher, E. F. (1973). *Small is beautiful: economics as if people mattered*. London: Blond & Briggs.
- Sen, A. K. (2003). *Development as Capability Expansion*. Sakiko Fukuda-Parr and Shiva Kumar, AK eds. readings in human development.
- Shettar, D., & Rajeshwari, M. (2015). *A study on issues and challenges of women empowerment in India*.
- Strydom, J. W. (2017). Longevity of SMMEs in Soweto: Does marketing play a role? *African Journal of Science, Technology, Innovation and Development*, 9(6), 685-695.
- Suwana, F. (2017). Empowering Indonesian women through building digital media literacy. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 38(3), 212-217.
- Tarasi, Z., Karimzadeh, H., & Aghaari, H. (2018). Investigating the factors and drivers affecting the empowerment of rural women (the case of Zanjan city). *Applied Research in Geographical Sciences*, 10(5), 257-237. (In Persian)
- Thompson, P., Jones-Evans, D., & Kwong, C. (2009). Women and home-based entrepreneurship: Evidence from the United Kingdom. *International Small Business Journal*, 27(2), 227-239.
- Vahedi, M., & Naseri, S. (2014). Development Mechanisms of Handicraft Home Businesses for Rural Women of Ilam City. *Rural Economy Research*, 2(4), 115-101. (In Persian)
- Verkianipour, N., Hosseini, S. M.R., Samiee, R., & Ashrafi, M. (2017) presenting a model of women's entrepreneurship development with a sustainable rural development approach in Golestan province. *Applied Research Journal of Geographical Sciences*, 19(54), 147-166. (In Persian)
- Xue, D., & Wu, F. (2015). Failing entrepreneurial governance: From economic crisis to fiscal crisis in the city of Dongguan, China. *Cities*, 43, 10-17.
- Yaqoubi, F., Soleimani, A., & Mohdi, R. (2013). Analysis of factors affecting rural women's entrepreneurship. *Journal of Women's Social Studies*, 12(4), 4-7. (In Persian)
- Zinati, F., & Hossein, F. B., (2015). Investigating the capacities of home business development in the process of empowering rural women (case study of Karaj city). *New Ideas in Science and Technology magazine*. (1)3, 39-26. (In Persian)

- آگاهی، حسین؛ میرک‌زاده، علی‌اصغر و تقی‌بیگی، معصومه (۱۳۹۱). اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه مشاغل خانگی زنان روستایی. *زن و جامعه*، ۳(۳)، ۲۰۲-۱۸۱
- ایزدی، بنت‌الهدی؛ رضایی مقدم، کورش و اسدالله‌پور، علی (۱۳۹۵). سازه‌های مؤثر و موانع تحقق توسعه کار آفرینی در مشاغل خانگی بخش کشاورزی در مناطق روستایی شیراز، *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، ۱۲(۱)، ۵۱-۳۹
- بابایی هزه جان، مجتبی؛ پیران‌نژاد، علی؛ خدایانه، بهمن و صادقی، جواد (۱۳۹۶). شاخص‌های تحقق حکمرانی کار آفرینانه شهری. *مجله توسعه کارآفرینی*، ۱۰(۴)، ۵۵۳-۵۳۵
- تاراسی، زهرا و کریم‌زاده حسین؛ آقایی، میر محسن (۱۳۹۸). بررسی عوامل و محرک‌های مؤثر بر توانمندسازی زنان روستایی (مورد شهرستان زنجان). *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۵(۱۰)، ۲۵۷-۲۳۷
- جمشیدی، معصومه و مهدی‌زاده، حسین (۱۳۹۸). طراحی الگوی توانمندسازی اقتصادی زنان سرپرست خانوار در استان ایلام. *پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی*، ۲(۱۲)، ۵۰-۳۹
- حبیبی، کیومرث؛ قادری، امیر؛ اسدی، جمشید و رحیمی، آرمان (۱۳۹۶). ارزیابی سطح پایداری محلات غیر رسمی با استفاده از ردپای اکولوژیک مورد محله عباس‌آباد سنندج، *فصلنامه مطالعات شهری*، ۷(۲۶)، ۹۸-۸۹
- حسینی مقدم، صادق؛ رضایی مقدم، علی؛ یوسف‌پور، وحید و عبدالمهدی، سمیه (۱۳۹۱). ارائه یک مدل مفهومی از توسعه کار آفرینی در بستر مدیریت شهری، *چهارمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری*، ۲۱/۲۰، ۱۴-۱
- حسینی، محمدرضا (۱۳۹۹). تحلیل تماتیک توسعه اجتماعی زنان با تأکید بر توانمندسازی پایدار. *مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۱۳(۴۶)، ۱۹۸-۱۸۵
- حسینی‌نیا، غلام حسین و فلاحی، حسن (۱۳۹۶). عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی روستایی، مطالعه موردی: روستاهای شهرستان منوجان، *پژوهش‌های روستایی*، ۸(۱)، ۳۷-۲۲
- خاکپور، براتلی (۱۳۹۴). سرمایه اجتماعی، توانمندسازی زنان حاشیه‌نشین و بازار کار شهری مطالعه موردی: جامعه زنان محله‌های اسکان غیررسمی تبریز. *مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری*، ۳(۱)، ۸۱-۶۹
- خنیفر، حسین؛ احمدی آرام، هادی و زمانی‌فر، محسن (۱۳۸۹). کارآفرینی خانگی: انگیزه‌ها و نقش عوامل جمعیت‌شناختی بر آن. *توسعه کارآفرینی*، ۳(۹)، ۲۰۳-۱۸۱
- زینتی فخرآباد، حسین و بکه‌ها، فاطمه (۱۳۹۵). بررسی ظرفیت‌های توسعه کسب‌وکار خانگی در فرایند توانمندسازی زنان روستایی (مطالعه موردی شهرستان کرج)، *مجله ایده‌های نو در علوم و فناوری*، ۱(۳)، ۳۹-۲۶
- صائمی‌فرد، عبدالرضا؛ بخشی‌پور، ابوالفضل و محمدی‌پور، محمد (۱۳۹۹). اثربخشی الگوی چند محوری انتخاب شغل بر توسعه مشاغل خانگی کوچک و متوسط. *مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار*، ۷(۶)، ۷۶۸-۷۶۱
- عالی‌زاده، اسماعیل و بهرامی، سارا (۱۳۹۶). نقش زنان روستایی در ایجاد کسب‌وکار سبز مطالعه موردی دو روستای قلعه قافه بالا. *کفش محله استان گلستان، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی*، ۲(۷)، ۱۵۰-۱۲۱
- عبدی، ناصح؛ زنگنه شهرکی، سعید؛ مرصوصی، نفسیه و رستمی، شاه‌بختی (۱۳۹۵). تاثیر مؤلفه‌های انسانی بر پراکنش افقی شهر سنندج با تأکید بر اسکان غیررسمی و روستاهای پیراشهری. *پژوهش‌های روستایی*، ۷(۳)، ۵۸۰-۵۶۴
- فراهانی، حسین و الوندی، مینا (۱۳۹۷). تبیین چالش‌های کارآفرینی کسب‌وکارهای کوچک روستایی (مطالعه موردی روستاهای شهرستان بیجار). *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۲۰(۵۸)، ۱۱۹-۱۰۵
- فلاح، محمدرضا (۱۳۹۷). شناسایی پیشران‌های مؤثر در توسعه کسب‌وکارهای بسیار کوچک (میکرو) در بخش مشاغل خانگی روستایی. *فصلنامه علمی-پژوهشی تحقیقات بازاریابی نوین*، ۸(۳)، ۱۴۰-۱۱۹
- فنی، زهره و فرج‌زادگان، مژگان (۱۳۹۳). توانمندسازی شغلی زنان و توسعه ی پایدار شهری (مطالعه موردی: زنان شاغل، منطقه ی ۱۸ شهر تهران)، *مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری*، ۱(۲)، ۹۱-۹۱
- کریمی، آصف؛ بانکی‌پور، بهزاد و احمدپورداریانی، محمود (۱۳۹۳). تحلیل سازوکارهای توسعه کسب‌وکارهای کوچک و متوسط مورد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط قزوین. *فصلنامه توسعه کارآفرینی*، ۷(۲)، ۳۲۶-۳۰۵
- کشاورزی، فهیمه و شمشیری، بابک (۱۳۹۹). الگوی کاربردی توسعه توانمندسازی زنان جامعه ایرانی یک پژوهش ترکیبی. *زن در توسعه و سیاست*، ۱۸(۳)، ۴۸۴-۴۶۳

- گلرد، پروانه (۱۳۸۶). ویژگی‌ها، انگیزه‌ها و اهداف ترغیب‌کننده زنان ایرانی در توسعه کسب‌وکار، پژوهشنامه بازرگانی، ۱۱(۴۴)، ۲۹۵-۲۶۷.
- محبی، ملک مهرداد (۱۳۹۰). نگاهی به انواع فعالیت‌های کسب‌وکار. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- نحوی، ابودر و کهنسال، محمدرضا (۱۳۹۰). عوامل مؤثر بر پیشرفت زنان کارآفرین. مجله زن و مطالعات خانواده، ۳(۱۱)، ۹۵-۱۱۱.
- واحدی، مرجان و ناصری، ستار (۱۳۹۴). سازوکارهای توسعه کسب‌وکارهای خانگی صنایع دستی برای زنان روستایی شهرستان ایلام، پژوهش‌های اقتصاد روستا، ۲(۴)، ۱۱۵-۱۰۱.
- ورکیانی‌پور نفیسه؛ حسینی، سید محمدرضا؛ سمیعی، روح‌اله و اشرفی، مجید (۱۳۹۷). ارائه مدل توسعه کارآفرینی زنان با رویکرد توسعه پایدار روستایی در استان گلستان. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۱۹(۵۴)، ۱۴۷ - ۱۶۶.
- یعقوبی فرانی؛ سلیمانی عطیه و موحدی رضا (۱۳۹۳). تحلیل عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی. مجله مطالعات اجتماعی زنان، ۴(۱۲)، ۷-۴.

Copyrights

© 2022 by the authors. Licensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

